

СВІДЧЕННЯ ПРО ЛЮДИНУ І ПРО ЧАС

Видано мемуарну книжку Олександра Шугая

«Ліна Костенко: Я все, що я люблю...»

Нагадаю: Олександр Шугай – есеїст, письменник, дослідник, відомий читачам «Дня», мабуть, насамперед дослідженнями життя і творчості Івана Багряного. Цього ж разу він опублікував у видавництві «Дніпро» книжку, в центрі якої – історія співпраці з Ліною Костенко під час роботи над її поетичною збіркою «Неповторність» 1980 року. Шугай був редактором видання – і ця історія постала головним сюжетом книжки «Я все, що я люблю...».

Боротьба проти кількох «фільтрів» радянської цензури

Текст «роману без брехні», як означив свій твір сам автор, структурно збудовано у формі щоденника кінця сімдесятих і початку вісімдесятих років з усілякими відступами. Це, звісно, зручна модель для викладу мемуарних матеріалів – вона дозволяє «лінійний» переказ подій і вражень поєднати з коментарями пост-фактум, а також із принагідними поверненнями та покликаннями до попередніх чи пізніших дописів.

Магістральний мотив книжки, як уже сказано – робота Олександра Шугая над редагуванням збірки Ліни Костенко «Неповторність», і то здебільшого не мовно-стилістичні чи композиційні нюанси (хоча й вони теж), але боротьба проти кількох «фільтрів» радянської цензури, а часто й боротьба за те, щоб книжка взагалі побачила світ. Це була досить драматична битва – з відстоюванням і відсіюванням окремих віршів, із походами до начальства, дипломатичним листуванням, візитами до Головліту (офіційного цензурного органу) тощо.

Але цим «Я все, що я люблю» не вичерпується. Важливо і цікаво, що Олександр Шугай створює свою версію портрету епохи пізнього застою. Його свідчення стосуються якоюсь мірою загально-політичних тенденцій, культурних подій, а, напевно, більше – суспільної обстановки, побуту (від будівництва нових житлових мікрорайонів до обстановки в поліклініках, у чергах, в інтелігентних компаніях), вражень від буденних реалій у Києві та в глибинці Радянської України. Наприклад, автор фіксує колоритний момент – моду чіпляти портрети Сталіна на скло автомобілів, причому зауважує його в Ромнах Сумської області.

Портрети сучасників і оповідь про себе

Утворюються в процесі читання книжки й портрети сучасників. Зрозуміло, що головні герої тут – сам автор і Ліна Костенко. Поміж рис Ліни Костенко Олександр Шугай, мабуть, найбільше окреслив її рішучість, поєднану з добротою (багато сказано й про її творчість). Виразно і доброзичливо змальовує він і чоловіка поетки, Василя Цвіркунова. Поза тим чимало написано про інших літературних і навколелітературних діячів, з якими Олександр Шугай мав нагоду перетинатися в редакціях, на різноманітних заходах тощо. Це і Григорій Тютюнник, і Валерій Шевчук, і Василь Герасим'юк, і багато інших. Часом Шугай дає героям своїх мемуарів досить гострі характеристики. Це стосується не лише очікуваних у такому контексті людей, причетних до цензури і цькування української літератури, а й до декотрих письменників. «Я все, що я люблю» – це ще й чергова в сучасному українському гуманітарному дискурсі спроба дослідити феномен співпраці письменників із владою та розмаїття наслідків такої співпраці.

Нарешті, в «романі без брехні», як і личить текстові з потужною мемуарною домінантою, є оповідь про себе. Щоденникові записи та коментарі до них показують досить ін-

тимні подробиці життя автора на кшталт процесу виховання дочок чи стосунків з дружиною, матір'ю, батьком та іншими близькими. Важливий тут і сюжет про власну художню творчість – як Олександр Шугай працює над своїми текстами, радиться про них із колегами, шукає способу опублікувати, прагне вдосконалити письмо та внутрішньо емансипуватися від не дуже сприятливої атмосфери. Наприкінці періоду, охопленого мемуарами, в нього таки виходить друком книжка «По стерні босоніж» із однойменною повістю та низкою новел. Побачила світ і фундаментальна антологія «Аполлонова люття», створена в співпраці з Валерієм Шевчуком і Василям Яременком...

Мемуарна книжка Олександра Шугая пристрасна, патетична, ретельна, образна, риторична й індивідуальна (в цього автора взагалі дуже впізнаваний стиль). Я впевнений, що всі читачі, як ті, хто «резонуватимуть» зі стилем, манерою і поглядами письменника, так і ті, кому він виявиться не надто близьким, зійдуться в одному: «Я все, що я люблю...» – важливий історичний документ, свідчення про час і про людину. І особливо істотно тут те, що автор сконцентрувався саме на межі сімдесятих-вісімдесятих років, не найвдячнішому та не найзручнішому для спогадів періоді.

Олег КОЦАРЕВ

